

**Wouterswoude, Kerklaan
Gemeente Dantumadeel (Frl.)**

Een Inventariserend
Archeologisch Veldonderzoek

Steekproefrapport 2012-08/04Z

*Wouterswoude, Kerklaan
Gemeente Dantumadeel (Frl.)
Een Inventariserend Archeologisch
Veldonderzoek*

Een onderzoek in opdracht van
dhr. Hekstra, via Allcad BV

Steekproefrapport 2012-08/04Z
ISSN 1871-269X
auteur: drs. C. Tulp (senior archeoloog)
autorisatie: dr. J. Jelsma (senior archeoloog)

De Steekproef werkt volgens KNA 3.2.

Foto's en tekeningen zijn gemaakt door de
Steekproef bv, tenzij anders vermeld.

© De Steekproef bv, Zuidhorn, september 2012

Niets uit deze uitgave mag worden
vermenigvuldigd en/of openbaar gemaakt zonder
bronvermelding.

De Steekproef bv aanvaardt geen
aansprakelijkheid voor eventuele schade
voortvloeiend uit de toepassing van de adviezen of
het gebruik van de resultaten van dit onderzoek.

De Steekproef
Archeologisch Onderzoeks- en Adviesbureau
Hogeweg 3, 9801 TG Zuidhorn
Vestiging Utrecht:
Laan van Chartreuse 174, 3552 EZ Utrecht

<i>telefoon</i>	050 - 5779784
<i>fax</i>	050 - 5779786
<i>internet</i>	www.desteekproef.nl
<i>e-mail</i>	info@desteekproef.nl
<i>kvk</i>	02067214

Inhoud

Samenvatting

1. Inleiding.....	1
• 1.1 Aanleiding en doel (KNA 3.2 LS01).....	1
• 1.2 Locatie en administratieve gegevens (KNA 3.2 LS01, LS02).....	2
2. Bureauonderzoek (KNA 3.2 LS06).....	3
• 2.1 Bronnen.....	3
• 2.2 Fysische geografie (KNA 3.2 LS04).....	4
• 2.3 Archeologie (KNA 3.2 LS04).....	6
• 2.4 Historische geografie (KNA 3.2 LS03).....	8
• 2.5 Archeologisch verwachtingsmodel (KNA 3.2 LS05).....	9
3. Veldonderzoek (KNA3.2 VS05).....	10
• 3.1 Plan van Aanpak veldonderzoek (KNA 3.2 VS01).....	10
• 3.2 Resultaten veldwerk (KNA 3.2 VS02, VS03).....	10
4. Conclusies en advies (KNA 3.2 VS07).....	13

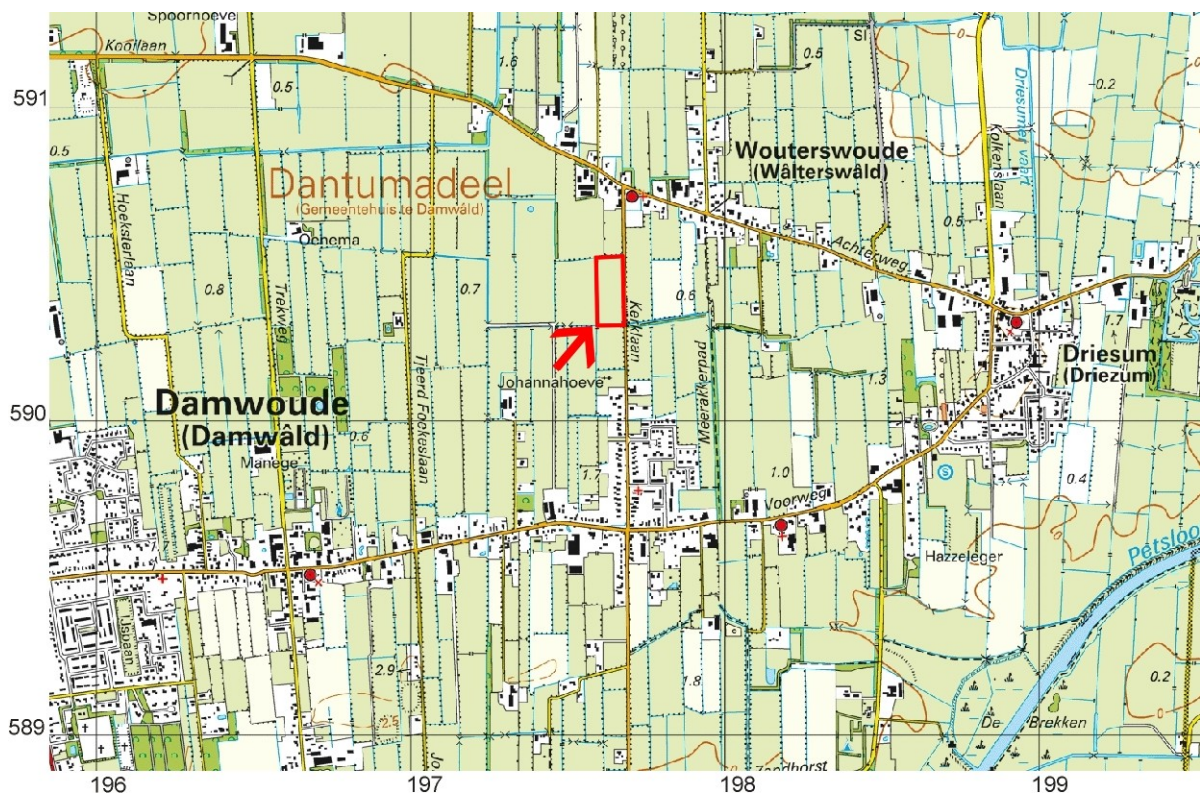
Appendix I:	Archeologische periodes
Appendix II:	Bekende archeologische waarden
Appendix III:	Boorstaten en boorbeschrijvingen volgens Archeologische Standaard Boorbeschrijvingsmethode

Samenvatting

Op 30 augustus 2012 heeft op een terrein aan de Kerklaan te Wouterswoude, gemeente Dantumadeel, provincie Fryslân, een inventariserend archeologisch veldonderzoek plaatsgevonden (zie Figuur 1). De aanleiding voor het onderzoek is toekomstige bouw op een deel van het perceel ten behoeve van een melkveebedrijf. Doel van het onderzoek is vast te stellen of er in het plangebied archeologische waarden aanwezig zijn.

Figuur 1: Wouterswoude, Kerklaan. Het plangebied is met een rode lijn aangegeven. Eén vierkant op de kaart komt overeen met één vierkante kilometer. [Naar: www.mijnkadaster.nl]

Het onderzoek bestaat uit een bureau- en een veldonderzoek. Bij het bureauonderzoek zijn bronnen geraadpleegd op het gebied van fysische geografie, archeologie en historische geografie. Tijdens het veldonderzoek zijn zes boringen geplaatst om archeologische indicatoren op te sporen en om de gaafheid van de bodem te bepalen.

De bodem van het terrein bestaat uit een laarpodzolgrond. Plangebied Kerklaan ligt ten noorden van een glaciële rug. Uit het plangebied en binnen een straal van een halve kilometer rondom het plangebied zijn geen meldingen bekend van archeologische vondsten of terreinen. In de verdere omgeving zijn sporen van menselijke activiteiten gevonden vanaf het neolithicum tot en met

de nieuwe tijd.

Tijdens het veldwerk is gebleken dat de bodem in plangebied Kerklaan grotendeels niet meer intact is. Boorlocatie 5 laat een redelijk intact podzolprofiel zien. Ter hoogte van boring 6 is de podzolbodem meer aangetast. Bij de overige boringen is dicht onder de bouwvoor een keilempakket aanwezig. De kans op onverstoorde archeologische grondsporen is hierdoor klein. Er zijn tijdens het veldwerk geen archeologische indicatoren aangetroffen. Er wordt op basis van deze resultaten geen nader onderzoek geadviseerd. Hierbij dient te worden opgemerkt dat dit onderzoek en advies alleen geldt voor het gedeelte van het terrein dat is onderzocht (op Figuur 7 aangegeven met een gele lijn).

Figuur 2: Wouterswoude, Kerklaan. Foto van het plangebied, genomen vanuit de zuidoosthoek van het plangebied richting het noorden.

1. Inleiding

1.1 Aanleiding en doel (KNA 3.2 LS01)

In opdracht van de heer Hekstra, via Allcad BV, vertegenwoordigd door de heer A. Feenstra is een deel van plangebied Kerklaan te Wouterswoude (gemeente Dantumadeel, Fryslân) onderzocht op het voorkomen van archeologische waarden (zie Figuur 1). Op het terrein is nieuwbouw gepland in de vorm van een melkveebedrijf met stallen, een bedrijfswoning en kuilvoeropslag. De hiermee gepaard gaande graafwerkzaamheden zullen eventueel aanwezige archeologische grondsporen verstoren. De diepte van de bodemingrepen was ten tijde van het onderzoek nog niet bekend.

Tabel 1: Wouterswoude, Kerklaan. Administratieve gegevens van het onderzoek.

Soort Onderzoek	Inventariserend Archeologisch Veldonderzoek (IVO) – verkennende fase	
Provincie	Friesland	
Gemeente	Dantumadeel	
Plaats	Wouterswoude	
Locatie / Projectnaam	Kerklaan	
Kaartblad	6B	
Coördinaten hoekpunten gehele plangebied	NW – 197,590 / 590,520 ZW – 197,590 / 590,305	NO – 197,675 / 590,530 ZO – 197,675 / 590,310
Status terrein (AMK-nr); ARCHIS-nr	n.v.t.	
Bevoegde overheid	Gemeente Dantumadeel	
Opdrachtgever	dhr. Hekstra, via Allcad BV	
ARCHIS OM-code	53387	
ISSNnr.	1871-269X	
Steekproef projectcode	2012-08/04	
Oppervlakte plangebied Oppervlakte onderzochte terrein	circa 1,5 hectare circa 1 hectare	
NAP hoogte maaiveld	circa 0,5 meter boven NAP	
Maximale diepte onderzoek	105 centimeter onder het maaiveld	
Uitvoering veldwerk	30 augustus 2012	
Beheer en plaats documentatie	De Steekproef bv / Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed / Noordelijk Archeologisch Depot te Nuis / E-depot / DINO-loket (boorgegevens)	

Het onderzoek bestaat uit een bureauonderzoek en een inventariserend veldonderzoek middels grondboringen. Het doel van het bureauonderzoek is het opstellen van een archeologisch verwachtingsmodel van het gebied aan de hand van beschikbare fysisch-geografische, archeologische en historisch-geografische informatie. Tijdens het veldonderzoek is dit verwachtingsmodel getoetst. Het doel van het veldonderzoek is het vaststellen van de aanwezigheid van archeologische waarden in het plangebied. Hierbij wordt gekeken naar de bodemopbouw, de mate waarin deze intact is en naar het voorkomen van archeologische indicatoren, zoals aardewerk, metalen voorwerpen, bouw materiaal, bewerkt en verbrand bot, houtskool, etc.

1.2 Locatie en administratieve gegevens (KNA 3.2 LS01, LS02)

Het plangebied bevindt zich in het zuiden van Wouterswoude, aan de westzijde van de Kerklaan (zie Figuur 1). Het perceel wordt begrensd door sloten. Het plangebied bestaat uit een rechthoekig grasperceel met een omvang van circa 1,5 hectare. Hiervan is alleen de bouwlocatie onderzocht dat een grootte heeft van circa een hectare.

Voor een overzicht van de administratieve gegevens wordt verwezen naar Tabel 1.

2. Bureauonderzoek (KNA 3.2 LS06)

2.1 Bronnen

Tijdens het bureauonderzoek is de bestaande relevante kennis van het plangebied verzameld. Daartoe zijn de in Tabel 2 weergegeven bronnen geraadpleegd. Aan de hand van het bureauonderzoek is een archeologisch verwachtingsmodel opgesteld.

Tabel 2: Wouterswoude, Kerklaan. Gebruikte bronnen en kaarten.

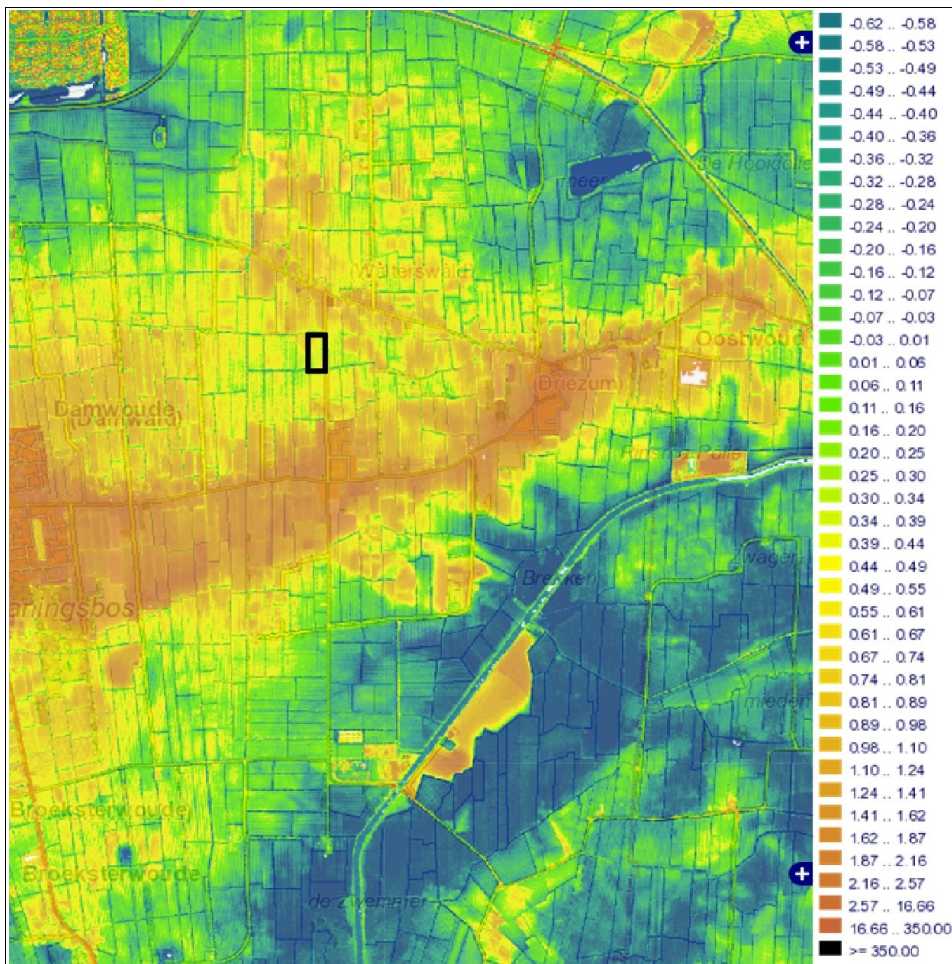
<p>Actueel Hoogtebestand Nederland (www.ahn.nl)</p> <p>ANWB, 2004. <i>Topografische Atlas Friesland 1:25000</i>. ANWB bv, Den Haag, k.51.</p> <p>Bazelmans, J., e.a. (eds.). 2011. <i>Atlas van Nederland in het Holoceen. Landschap en bewoning vanaf de laatste ijstijd tot nu</i>. Uitgeverij Bert Bakker.</p> <p>Bodemkaart. Alterra [ARCHIS].</p> <p>Centraal Archeologisch Archief (CAA) en Centraal Monumenten Archief (CMA) van de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed (RCE) [ARCHIS].</p> <p>Friese Archeologische MonumentenKaart Extra (FAMKE) www.fryslan.nl.</p> <p>Geomorfologische Kaart. Alterra [ARCHIS].</p> <p>Google Earth.</p> <p>Indicatieve Kaart Archeologisch Waarden (IKAW).</p> <p>Kwaliteitsnorm voor de Nederlandse Archeologie (KNA) versie 3.2. College voor de Archeologische Kwaliteit (www.sikb.nl).</p> <p>Louwe Kooijmans, L.P., e.a. (eds.). 2005. <i>Nederland in de Prehistorie</i>. Uitgeverij Bert Bakker, Amsterdam.</p> <p>Mulder, F.J. de, e.a. (eds.). 2003. <i>De Ondergrond van Nederland</i>. Wolters-Noordhoff Groningen/Houten.</p> <p>Numismatisch Informatiesysteem [NUMIS].</p> <p>Schotanus, C. 1664. <i>Beschrijvinge van de Heerlyckheydt van Frieslandt. Facsimile-uitgave 1978</i>. De Tille bv Leeuwarden/Theatrum Orbis Terrarum bv Amsterdam, na p.196.</p> <p>Stichting voor Bodemkartering, 1981. <i>Bodemkaart van Nederland 1:50000. Blad 2 West (gedeeltelijk) Schiermonnikoog – 6 West Leeuwarden</i>. StiBoKa, Wageningen.</p> <p>Stichting voor Bodemkartering, 1981. <i>Bodemkaart van Nederland 1:50000. Toelichting bij kaartblad 2 West (gedeeltelijk) Schiermonnikoog – 6 West Leeuwarden</i>. StiBoKa, Wageningen.</p> <p>Tulp, C. 2011. <i>Wouterswoude, Broeklaan, Gemeente Dantumadeel (Frl.). Een Inventariserend Archeologisch Veldonderzoek</i>. De Steekproef 2011-05/01, Zuidhorn.</p> <p>12 Provinciën. 2005. <i>Luchtfoto Atlas Fryslân. 1:14 000</i>. Uitgeverij 12 Provinciën, Landsmeer, p.86.</p> <p>12 Provinciën 2006/2007. <i>Atlas van Topografische Kaarten. Nederland 1955-1965</i>. Uitgeverij 12 Provinciën, Landsmeer, k.25.</p> <p>12 Provinciën 2008. <i>Topografische en Militaire Kaart van het Koninkrijk der Nederlanden (TMK) 1864</i>. Uitgeverij 12 Provinciën, Landsmeer, k.13.</p> <p>Uitgeverij Nieuwland, 2006. <i>Grote Historische Topografische Atlas ±1926-1934. Fryslân 1 : 25 000</i>. Uitgeverij Nieuwland, Tilburg, k.59.</p> <p>Versfelt, H.J. & M. Schroor, 2005. <i>De Atlas van Huguenin: Militair-topografische Kaarten van Noord-Nederland 1819-1829</i>. Heveskes Uitgevers, Groningen/Veendam, k.13.</p> <p>Wolters-Noordhoff Atlasproducties, 1990. <i>Grote Historische Atlas van Nederland deel 2: Noord-Nederland 1851-1855, schaal 1:50 000</i>. Wolters-Noordhoff, Groningen, k.21.</p> <p>Wolters-Noordhoff Atlasproducties, 1992. <i>Grote Historische Provincie Atlas 1:25 000. Friesland 1853-1856</i>. Wolters-Noordhoff Atlasproducties, Groningen, k.45.</p> <p>www.watwaswaar.nl.</p>

2.2 Fysische geografie (KNA 3.2 LS04)

Op het Actueel Hoogtebestand Nederland (AHN) is te zien dat het plangebied zich ten noorden van een glaciale rug bevindt (Figuur 3). De maaiveldhoogte van het perceel loopt naar het noordwesten toe iets op, ongeveer twintig centimeter ten opzichte van de oostelijke helft van het perceel.

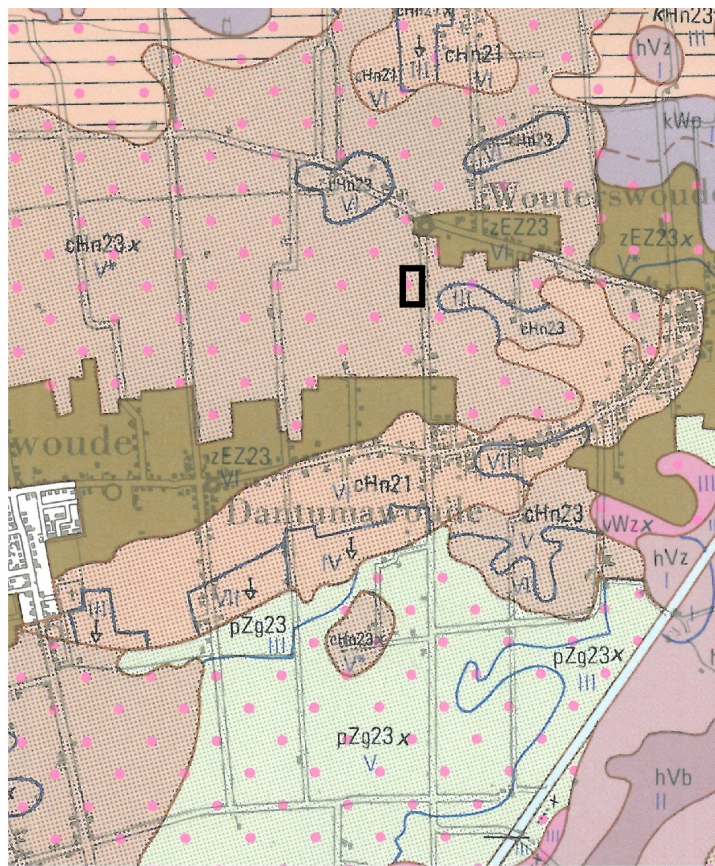
Volgens de geomorfologische kaart bevindt plangebied Kerklaan zich in een zwakgolvend terrein van grondmorene bedekt met dekzand (classificatie geomorfologische kaart 3L2). Aan de noordzijde van Wouterswoude bevinden zich laaggelegen vlakten van ten dele verspoeld dekzand (2M10).

De bodem bestaat uit laarpodzolgrond in lemig fijn zand op keileem (classificatie bodemkaart cHn23x met grondwatertrap V: gemiddeld hoogste grondwaterstand minder dan 40 centimeter en gemiddeld laagste

Figuur 3: Wouterswoude, Kerklaan. Hoogtekaart met in zwart het plangebied aangegeven. Gebieden met een blauwe kleur liggen laag ten opzichte van de lichtbruin en geel gekleurde terreinen. [Naar: www.ahn.nl.]

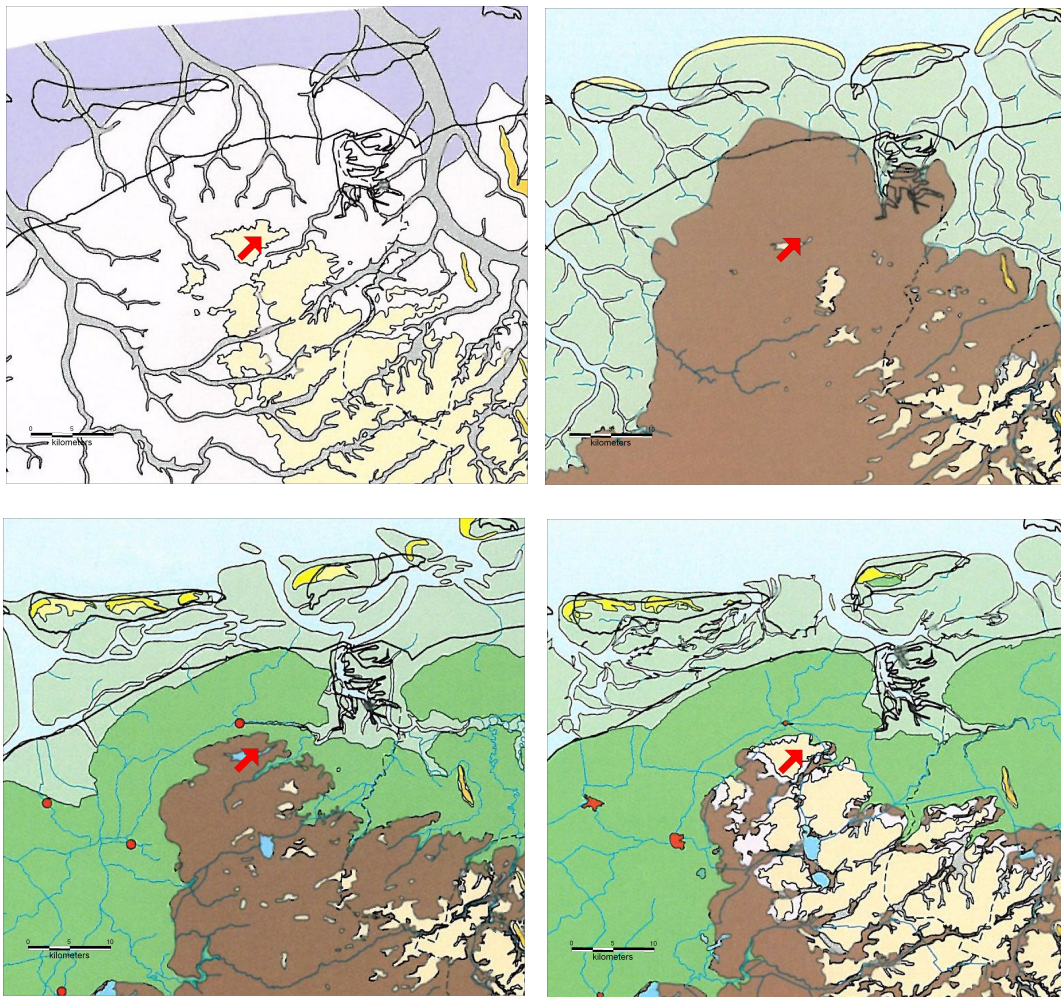

Figuur 4: Wouterswoude, Kerklaan. Bodemkaart met in zwart het plangebied aangegeven. De podzolgronden zijn lichtbruin ingekleurd, hoge zwarte enkeerdgronden in donkerbruin, veengronden in lila, moerige eerdgronden in roze en beekerdgronden in groen. De roze stippen staan voor de aanwezigheid van keileem beginnend tussen 40 en 120 centimeter onder het maaiveld en met een dikte van tenminste 20 centimeter.

grondwaterstand meer dan 120 centimeter beneden het maaiveld; zie Figuur 4). Laarpodzolgronden komen voor in oude ontginningsgebieden, rond dorpen en oude woonkernen. Het is een humuspodzol met een matig dikke humushoudende bovengrond. Deze bovengrond is homogeen door bewerking en enigszins opgehoogd door zandhoudende potstalmest [Stiboka 1981].

Figuur 5 laat het gebied rond Wouterswoude zien in verschillende perioden. In het mesolithicum ligt het plangebied binnen een dekzandgebied. In de midden bronstijd rukt het veen op en bedekt ook de omgeving van het Wouterswoude. Deze situatie blijft tot in het begin van de nieuwe tijd, waarna het gebied ontveend wordt.

Figuur 5: Wouterswoude, Kercklaan. Overzicht van de ontwikkeling van het landschap. Het plangebied wordt aangegeven met een rode pijl. Linksboven is de situatie weergegeven rond 9000 v. Chr.; rechtsboven rond 1500 v. Chr.; linksonder rond 1500 na Chr. en rechtsonder rond 1850 na Chr. [Naar: Bazelmans 2011.]

2.3 Archeologie (KNA 3.2 LS04)

Uit het plangebied zijn geen meldingen bekend van archeologische vondsten of archeologische terreinen aan het Centraal Monumenten Archief (CMA) en het Centraal Archeologisch Archief (CAA) van de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed (RCE, voormalig RACM/ROB). Uit de omgeving van het plangebied zijn wel enkele meldingen bekend, maar de dichtstbijzijnde liggen op een afstand van meer dan een halve kilometer.

Wouterswoude ligt op een keileemrug, afgedekt door dekzand. Op deze rug is bewerkt vuursteen gevonden uit het neolithicum [ARCHIS-nummer 238672]. Ook zijn vondsten uit de Romeinse tijd gemeld, die bestaan uit een munt, een deel van een oven en een deel van een huisplattegrond

[ARCHIS-nr. 33257]. Deze romeinse vondsten zijn gedaan in de laat-middeleeuwse dorpskern van Driesum [ARCHIS-nr. 15036]. Hier is ook aardewerk uit de periode romeinse tijd – vroege middeleeuwen gevonden [ARCHIS-nr. 9913].

Eveneens op dezelfde rug is kogelpot-aardewerk uit de middeleeuwen aangetroffen [ARCHIS-nr. 32603]. Langs de Voorweg richting Damwoude is in de jaren zestig een laat-middeleeuwse kerk onderzocht [ARCHIS-nr. 10002]. Op het terrein van een voormalige stins is zowel aardewerk als een waterput uit de middeleeuwen gevonden [ARCHIS-nrs. 7567 en 32590]. Ongeveer twee kilometer naar het noordoosten is een geweihamer gevonden, maar deze vondst is waarschijnlijk met terpaarde aangevoerd van elders [ARCHIS-nummer 32592]. Voor meer details over de meldingen wordt verwezen naar Appendix II en Tabel 3.

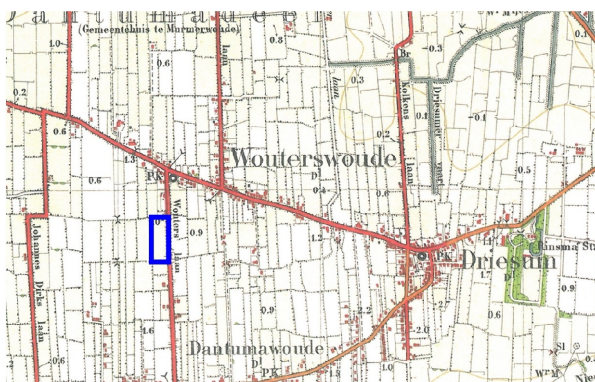
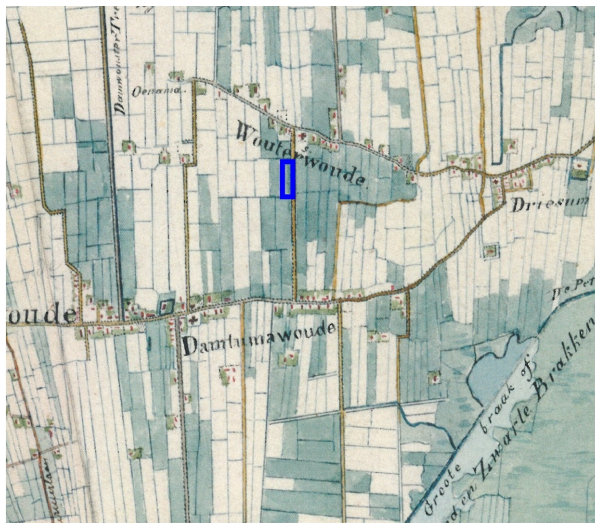
Eerdere onderzoeken uit de directe omgeving zijn vooral booronderzoeken uitgevoerd door De Steekproef bv aan bijvoorbeeld de Broeklaan [OM-nummer 46189], de Tjeerd Foekeslaan [6194] en ongeveer een halve kilometer ten zuidoosten van het plangebied [15215]. Ongeveer een halve kilometer ten westen van het plangebied loopt het onderzoekstraject van de Centrale As [23941].

Tabel 3: Wouterswoude, Kerklaan. Overzicht van de ARCHIS-meldingen (voor dateringen en ligging van de waarnemingen en monumenten wordt verwezen naar Appendix I en II).

ARCHIS-nrs	RD-coördinaten	Omschrijving	Datering
CMA			
7567/06B-037	196,778/590,513	terrein waar stins Oenema heeft gelegen, tegenwoordig onbebouwd	late middeleeuwen – nieuwe tijd
15036/06B-120	198,910/590,234	oude dorpskern van Driesum	late middeleeuwen – nieuwe tijd C
CAA			
9913/06BZ-21	198,950/590,300	scherven aardewerk uit terp	romeinse tijd – vroege middeleeuwen
10002/06BZ-12	196,670/589,500	opgraving 1963 door Halbertsma (ROB): tufstenen zaalkerk die rust op fundering van zwerfkeien	late middeleeuwen
32590/06BZ-13	196,780/590,500	voormalige Oenema-state: een waterput met ton, scherven aardewerk van potten en schalen	middeleeuwen
32592/06BZ-14	196,570/591,840	geweihamer, mogelijk met terpaarde van elders aangevoerd	onbekend
32603/06BZ-18	197,220/591,070	scherven kogelpot-aardewerk	middeleeuwen vroeg D – laat A
33257/06BZ-21	198,950/590,300	op terp gevonden: 1 romeinse munt, deel van een oven, deel van een huisplattegrond	romeinse tijd midden – laat
238672/06BZ-33	198,920/590,300	bewerkt vuursteen uit Dantumawoude, Akkerwoude en Murmerwoude (tegenwoordig Damwoude)	neolithicum

2.4 Historische geografie (KNA 3.2 LS03)

Op Figuur 6 zijn details afgebeeld uit historische atlassen. Voor zover bekend is het plangebied nooit bebouwd geweest. Het terrein is in ieder geval vanaf het begin van de negentiende eeuw in gebruik geweest als weiland of akkerland en is volgens de historische kaarten niet doorsneden geweest door sloten. Op de kaarten zijn de oude namen van het huidige, samengevoegde dorp Damwoude te zien: Dantumawoude, Akkerwoude en Murmerwoude.

Figuur 6: Wouterswoude, Kerklaan. Details van historische kaarten (verschaald en naar het noorden gericht). Boven een detail uit de atlas van 1819-1829, in het midden 1853-1856 en onder een uitsnede uit de historische atlas met kaarten uit 1926. Het plangebied is met een blauwe rechthoek aangegeven.

2.5 Archeologisch verwachtingsmodel (KNA 3.2 LS05)

Het plangebied bevindt zich aan de noordzijde van een keileemrug met dekzand. Hogere plekken in het landschap zijn van oudsher geschikte plekken voor kampementen of nederzettingen vanaf de steentijd. Vanwege de ligging nabij een keileemrug, dient er voor het plangebied rekening te worden gehouden met het aantreffen van archeologische indicatoren die wijzen op menselijke activiteiten op deze plek vanaf het mesolithicum. Ter hoogte van Driesum is bijvoorbeeld bewerkt vuursteen uit het neolithicum gemeld.

Archeologische indicatoren uit het mesolithicum of neolithicum kunnen bestaan uit houtskool, verbrande hazelnootdoppen en bewerkt en of verbrand vuursteen. Vanaf het neolithicum komt ook aardewerk voor. Het verwachte complextype is een nederzetting of kampement met een omvang vanaf enkele meters. De indicatoren kunnen worden waargenomen in de bouwvoor en de bovenste lagen van het dekzand (voornamelijk de E- en B-horizonten van een podzolprofiel en diepere grondsporen kunnen eventueel nog in de C-horizont verwacht worden). Grondsporen uit deze periode zullen bestaan uit greppels, kuilen, haardplaatsen en paalgaten.

Vanaf de bronstijd tot en met de middeleeuwen is het plangebied volgens de kaarten van Bazelmans [2011] bedekt geweest met veen. In de omgeving van de Kerklaan zijn echter vondsten gemeld uit de romeinse tijd – vroege middeleeuwen en uit de volle middeleeuwen. In Driesum is een huisplattegrond opgegraven uit de romeinse tijd. Indicatoren uit deze periode kunnen zijn voorwerpen van metaal, aardewerk, bot of hout, resten van metaalbewerking, puinresten en scherven aardewerk. De conservering van bot en hout in zand is slecht, waardoor de kans op het aantreffen van deze indicatoren in het plangebied klein is. Overige indicatoren uit de romeinse tijd of middeleeuwen worden in of direct onder de bouwvoor verwacht.

Hoewel het plangebied zich niet binnen de oude kern van een dorp bevindt, is het terrein al lange tijd in gebruik. Voor zover bekend is het perceel niet bebouwd geweest en de kans op archeologische indicatoren uit de nieuwe tijd dan ook klein.

Voorafgaand aan het veldwerk is een KLIC-melding gedaan (nr. 12G254362). Er lopen volgens deze melding geen leidingen door of langs het plangebied. Verwachte verstoringen zijn vooral verstoringen veroorzaakt door ploegactiviteiten.

3. Veldonderzoek (KNA3.2 VS05)

3.1 Plan van Aanpak veldonderzoek (KNA 3.2 VS01)

Het veldwerk is uitgevoerd op 30 augustus 2012. Voor het inventariserende booronderzoek (verkennende fase) is gebruik gemaakt van een edelmanboor met een diameter van tien centimeter. Hiermee is bepaald in welke mate de bodem intact is en wat de kans is op archeologische lagen en/of grondsporen.

Volgens de Friese Archeologische Monumenten Kaart Extra (FAMKE) valt het terrein voor de periode steentijd-bronstijd binnen een zone waarvoor een '*quickscan*' wordt geadviseerd. Hierbij wordt een minimum van drie boringen per hectare voorgeschreven. Indien er een onverstoord podzolprofiel wordt aangetroffen, dient het onderzoek te worden uitgebreid tot zes boringen per hectare. Tijdens het veldwerk bleek in het noordwesten de podzolbodem redelijk intact te zijn. Er zijn op het bouwblok van circa een hectare dan ook zes boringen uitgevoerd. Voor de periode ijzertijd-middeleeuwen geldt een 'karterend onderzoek 3', waarbij geen minimum aantal boringen wordt genoemd.

De opgeboorde grond is op een vier millimeter zeef gezeefd en bekeken op de aanwezigheid van archeologische indicatoren, zoals houtskool, baksteen en aardewerk. Daarnaast zijn de diepte, lithologie en kleur (m.b.v. Munsell) bepaald, alsmede alle overige bijzonderheden. De diepte van de boringen varieert van 60 tot 105 centimeter onder het maaiveld.

Het plangebied heeft een oppervlak van ongeveer 1,5 hectare, maar het onderzoek beslaat het bouwkveld van ongeveer een hectare (zie Figuur 7; de geplande gebouwen zijn in rood ingetekend). De boringen zijn in twee raaien verspreid over het terrein geplaatst. Van alle boringen zijn de RD-coördinaten bepaald met behulp van GPS. De vondstzichtbaarheid op de akker was slecht (zie Figuur 2); er is derhalve geen veldkartering uitgevoerd.

De hoogten van de boorlocaties zijn bepaald met behulp van het Actueel Hoogtebestand Nederland (AHN). Voor de RD-coördinaten van de afzonderlijke boorpunten wordt verwezen naar de boorstaten en boorbeschrijvingen in Appendix III. Tijdens het veldonderzoek is het verwachtingsmodel zoals geformuleerd in paragraaf 2.5 getoetst.

3.2 Resultaten veldwerk (KNA 3.2 VS02, VS03)

Bodem

Een intact podzolprofiel bestaat uit een lichtgrijze E-horizont (uitspoelingslaag), een donkerbruine B-horizont (inspoelingslaag), een BC-horizont (bruingele overgangslaag) en een C-horizont (geel zand waarin geen bodemvorming heeft plaatsgevonden).

Figuur 7: Wouterswoude, Kerklaan. Situatietekening met de boorlocaties. Het plangebied is weergegeven met een rode stippellijn; het onderzochte gebied met een gele lijn en de geplande nieuwbouw is aangegeven met dunne rode lijnen. De boringen zijn in geel weergegeven. Voor de RD-coördinaten van het plangebied wordt verwezen naar Tabel 1.

De bodem op de onderzochte bouwlocatie is over het algemeen niet meer intact. Alleen ter hoogte van boorlocatie 5 is de podzolbodem redelijk intact. Onder de bouwvoor bevindt zich hier een B-horizont die via een BC-laag overgaat in het gele zand (C-horizont), gevolgd door keileem op 80 centimeter diepte. Bij de boring ten noorden hiervan (boring 6) is de B-horizont sterk verstoord met de BC-horizont. Het keileem begint hier op een meter onder het maaiveld. Boring 4, die ten zuiden van boring 5 is gezet, bevat geen B-horizont meer, maar hier is nog wel een verstoorde BC-horizont waargenomen, op 65 centimeter diepte gevolgd door het keileem.

Het deel van het perceel waar boringen 1 tot en met 3 zijn geplaatst, ligt lager ten opzichte van de westelijke helft van het terrein. Deze boringen bevatten een dikke bouwvoor van 55 of 70 centimeter, gevolgd door keileem.

Archeologie

Tijdens het veldwerk is gebleken dat de bodem van de oostelijke helft van het perceel niet meer intact is. Dit betekent dat de lagen waarin met name de archeologische grondsporen en het materiaal verwacht worden, niet meer aanwezig zijn. De kans op onverstoorde archeologische grondsporen is hier dan ook zeer klein.

De westelijke helft van het perceel ligt waarneembaar hoger. De bodem is hier dan ook minder verstoord. Vooral ter hoogte van boring 5 is de podzobodem redelijk intact.

De opgeboorde grond is gezeefd, maar er zijn geen archeologische indicatoren of resten van cultuurlagen waargenomen.

4. Conclusies en advies (KNA 3.2 VS07)

Het plangebied Kerklaan bevindt zich aan de noordzijde van een grote west-noordoost lopende glaciële rug. Er zijn in het verleden geen meldingen gedaan van archeologische vondsten of terreinen in of binnen een straal van een halve kilometer rondom het plangebied. Op de rug zijn echter ter hoogte van Driesum vondsten bekend vanaf het neolithicum.

Voorafgaand aan het veldwerk is een archeologisch verwachtingsmodel opgesteld waaruit blijkt dat archeologische waarden aanwezig kunnen zijn uit de periode mesolithicum tot en met het begin van de midden bronstijd. Tijdens de midden bronstijd is het gebied verveend. De kans op latere archeologische indicatoren is dan ook klein, hoewel er Romeinse sporen zijn aangetroffen in het hoger gelegen Driesum.

De resultaten van het veldwerk voldoen niet aan het verwachtingsmodel. De bodem is op de oostelijke helft van het perceel verstoord tot in de keileem. De archeologisch interessante lagen zijn hier verdwenen. Dit houdt in dat de kans op onverstoorde archeologische grondsporen op de oostelijke helft van het plangebied nihil is. De westelijke helft van het perceel is iets hoger gelegen. De bodem is in het noordwesten iets meer intact. Boring 5 bevat nog een groot deel van de origineel aanwezige podzolbodem. Het opgeboorde zand van de podzollagen is gezeefd maar er zijn in de boringen geen archeologische indicatoren aangetroffen.

Advies

Op basis van de bovenstaande resultaten achten wij de kans op archeologische waarden in de oostelijke helft van plangebied Kerklaan te Wouterswoude zeer klein. De bodem is verstoord tot op de keileem. De westelijke helft is minder verstoord, maar tijdens het veldwerk zijn geen vondsten gedaan. In het verleden zijn ook geen meldingen bekend van vondsten uit het plangebied of binnen een straal van een halve kilometer hiervan. Hoewel de aanwezigheid van archeologische grondsporen in het midden van het westelijke deel van het plangebied niet kan worden uitgesloten, zijn hier geen aanwijzingen voor gevonden. Geadviseerd wordt daarom dat archeologisch vervolgonderzoek niet wetenschappelijk te verdedigen is. Dit advies geldt alleen voor het op Figuur 7 met een gele lijn aangegeven gebied.

Wij wijzen erop dat indien bij de uitvoering van werkzaamheden op het westelijke perceel onverhoopt toch archeologische grondsporen worden aangetroffen en/of vondsten worden gedaan, deze conform de Monumentenwet 1988 artikel 53 & 54 direct dienen te worden gemeld bij zowel de gemeente Dantumadeel als de provinciaal archeoloog, dr. G. de Langen (tel: 058-2925487; email: vsmp@fryslan.nl).

Appendix I

Wouterswoude, Kerklaan Archeologische periodes

paleolithicum:		ijzertijd:	
paleolithicum vroeg:	tot 300.000 BP	ijzertijd vroeg:	800 - 500 vC
paleolithicum midden:	300.000 - 35.000 BP	ijzertijd midden:	500 - 250 vC
paleolithicum laat:	35.000 BP - 8.800 vC	ijzertijd laat:	250 - 12 vC
paleolithicum laat A:	35.000 - 18.000 BP		
paleolithicum laat B:	18.000 BP - 8.800 vC	romeinse tijd:	
		romeinse tijd vroeg:	12 vC - 70 nC
mesolithicum:		romeinse tijd vroeg A:	12 vC - 25 nC
mesolithicum vroeg:	8.800 - 7.100 vC	romeinse tijd vroeg B:	25 - 70 nC
mesolithicum midden:	7.100 - 6.450 vC	romeinse tijd midden:	70 - 270 nC
mesolithicum laat:	6.450 - 4.900 vC	romeinse tijd midden A:	70 - 150 nC
		romeinse tijd midden B:	150 - 270 nC
neolithicum:		romeinse tijd laat:	270 - 450 nC
neolithicum vroeg:	5.300 - 4.200 vC	romeinse tijd laat A:	270 - 350 nC
neolithicum vroeg A:	5.300 - 4.900 vC	romeinse tijd laat B:	350 - 450 nC
neolithicum vroeg B:	4.900 - 4.200 vC		
neolithicum midden:	4.200 - 2.850 vC	middeleeuwen:	
neolithicum midden A:	4.200 - 3.400 vC	middeleeuwen vroeg:	450 - 1.050 nC
neolithicum midden B:	3.400 - 2.850 vC	middeleeuwen vroeg A:	450 - 525 nC
neolithicum laat:	2.850 - 2.000 vC	middeleeuwen vroeg B:	525 - 725 nC
neolithicum laat A:	2.850 - 2.450 vC	middeleeuwen vroeg C:	725 - 900 nC
neolithicum laat B:	2.450 - 2.000 vC	middeleeuwen vroeg D:	900 - 1.050 nC
		middeleeuwen laat:	1.050 - 1.500 nC
bronstijd:		middeleeuwen laat A:	1.050 - 1.250 nC
bronstijd vroeg:	2.000 - 1.800 vC	middeleeuwen laat B:	1.250 - 1.500 nC
bronstijd midden:	1.800 - 1.100 vC		
bronstijd midden A:	1.800 - 1.500 vC	nieuwe tijd:	
bronstijd midden B:	1.500 - 1.100 vC	nieuwe tijd A:	1.500 - 1.650 nC
bronstijd laat:	1.100 - 800 vC	nieuwe tijd B:	1.650 - 1.850 nC
		nieuwe tijd C:	1.850 - heden

Appendix II: bekende archeologische waarden

Wouterswoude, Kerklaan

199573 / 592023

195683 / 588846

Legenda

● WAARNEMINGEN

● VONDSMELDINGEN

MONUMENTEN

- archeologische waarde
- hoge archeologische waarde
- zeer hoge archeologische waarde
- zeer hoge arch waarde, beschermd

■ HUIZEN

□ TOP10 ((c)TDN)

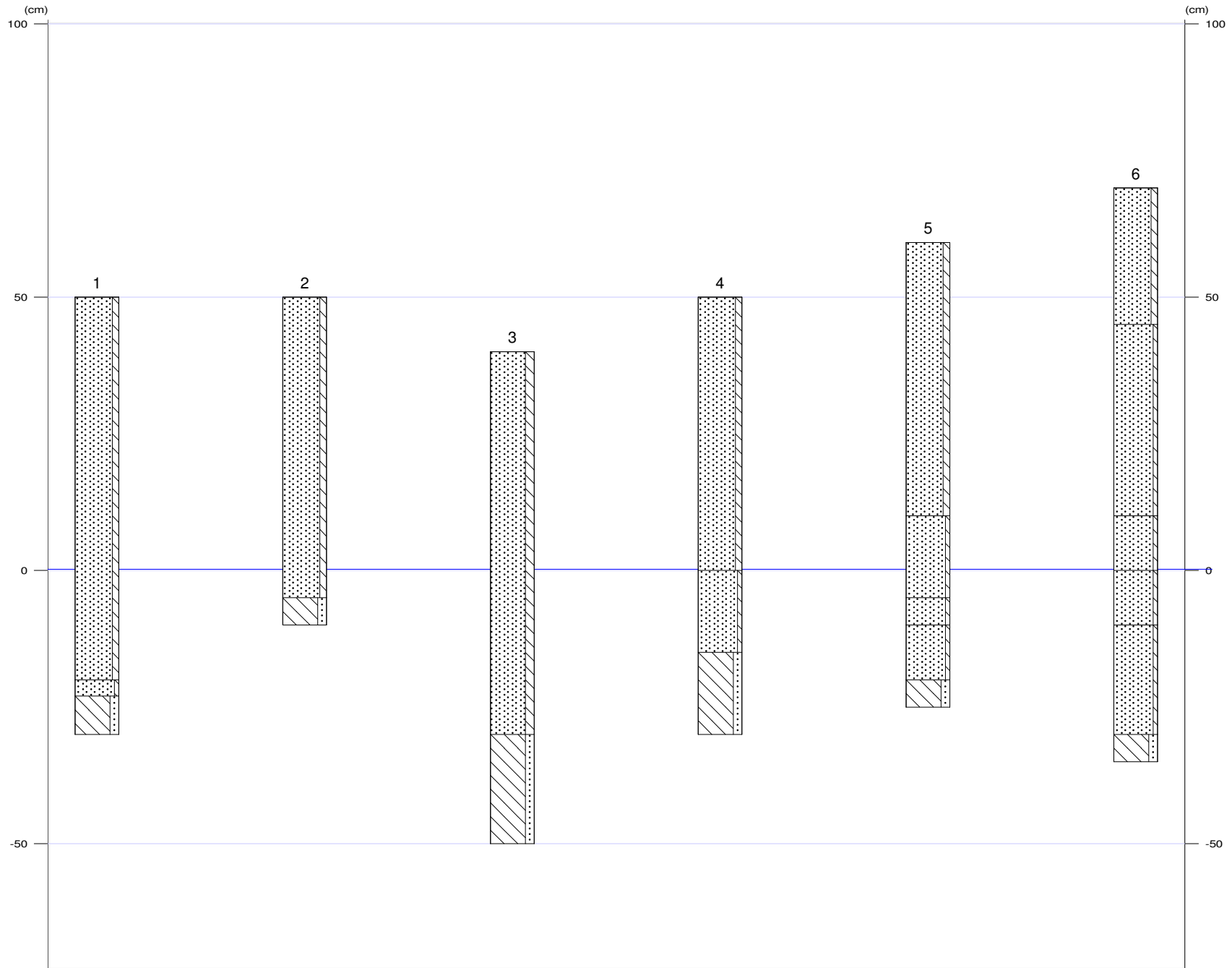
▭ Plangebied

0 500 m

Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed
Ministerie van Onderwijs, Cultuur en
Wetenschap

Archis2

Appendix III: Wouterswoude, Kerklaan - boorbeschrijvingen

1

X-coördinaat (m) : 197655
Y-coördinaat (m) : 590320
Maaiveld (cm) : 50

Lithologie

Diepte (cm)	Omschrijving
Grondsoort	
0 - 70	zand matig siltig, grijs-bruin, 10YR2/1, Zand: matig fijn, bouwvoor, Opm.: moerig
70 - 73	zand zwak siltig, geel-bruin, 7.5YR4/4, Zand: matig fijn, BC-horizont, Opm.: Verstoord
73 - 80	leem sterk zandig, wit-grijs, 2.5Y6/2, C-horizont, keileem

2

X-coördinaat (m) : 197655
Y-coördinaat (m) : 590370
Maaiveld (cm) : 50

Lithologie

Diepte (cm)	Omschrijving
Grondsoort	
0 - 55	zand matig siltig, grijs-bruin, 10YR2/1, Zand: matig fijn, bouwvoor, Opm.: moerig
55 - 60	leem sterk zandig, wit-grijs, 2.5Y6/2, C-horizont, keileem

3

X-coördinaat (m) : 197655
Y-coördinaat (m) : 590420
Maaiveld (cm) : 40

Lithologie

Diepte (cm)	Omschrijving
Grondsoort	
0 - 70	zand sterk siltig, grijs-bruin, 10YR2/1, Zand: matig fijn, bouwvoor, Opm.: moerig
70 - 90	leem sterk zandig, wit-grijs, 2.5Y6/2, C-horizont, keileem

4

X-coördinaat (m) : 197615
Y-coördinaat (m) : 590395
Maaiveld (cm) : 50

Lithologie

Diepte (cm)	Omschrijving
Grondsoort	
0 - 50	zand matig siltig, grijs-bruin, 10YR2/1, Zand: matig fijn, bouwvoor, Opm.: moerig
50 - 65	zand zwak siltig, geel-bruin, 7.5YR4/4, BC-horizont, Opm.: Vermengd
65 - 80	leem sterk zandig, wit-grijs, 2.5Y6/2, C-horizont, keileem

5

X-coördinaat (m) : 197615
Y-coördinaat (m) : 590445
Maaiveld (cm) : 60

Lithologie

Diepte (cm)	Omschrijving
Grondsoort	
0 - 50	zand matig siltig, grijs-bruin, 10YR2/1, Zand: matig fijn, bouwvoor, Opm.: moerig
50 - 65	zand zwak siltig, bruin, 7.5YR4/3, Zand: matig fijn, B-horizont
65 - 70	zand zwak siltig, geel-bruin, 7.5YR4/4, BC-horizont
70 - 80	zand zwak siltig, geel, 10YR5/4, Zand: zeer fijn, C-horizont
80 - 85	leem sterk zandig, wit-grijs, 2.5Y6/2, C-horizont, keileem

X-coördinaat (m) : 197615
Y-coördinaat (m) : 590505
Maaiveld (cm) : 70

Lithologie

Diepte (cm)	Omschrijving
	Grondsoort
0 - 25	zand matig siltig, grijs-bruin, 10YR2/1, Zand: matig fijn, bouwvoor, Opm.: moerig
25 - 60	zand zwak siltig, bruin, 7.5YR4/3, Zand: matig fijn, B-horizont, Opm.: Verstoord
60 - 70	zand zwak siltig, geel-bruin, 7.5YR4/4, spoor roestvlekken, BC-horizont
70 - 80	zand zwak siltig, geel, 10YR5/4, Zand: matig fijn, C-horizont
80 - 100	zand zwak siltig, geel, 2.5Y5/4, Zand: matig fijn, C-horizont
100 - 105	leem sterk zandig, wit-grijs, 2.5Y6/2, C-horizont, keileem